

20-Oktyabr, 2025-yil

**RAQAMLI MATNLAR TARJIMASIDA FUNKSIONAL ADAPTATSIYA VA
MADANIY EKVIVALENTLIK (INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA)**

Karimova Nurxon Tulkinovna

Samarqand viloyati Ishtixon tumani

20-maktab o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli matnlar tarjimasida funksional adaptatsiya va madaniy ekvivalentlikning nazariy hamda amaliy jihatlarini o‘rganiladi. Raqamli kommunikatsiya jarayonida tarjimon faqat so‘zlarning ma‘nosini emas, balki ularning madaniy, psixologik va marketing kontekstini ham hisobga olishi zarurligi ta’kidlanadi. Ingliz va o‘zbek tillari misolida turli veb-sahifalar, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar va reklama matnlari tahlil qilinib, ular orqali funksional adaptatsiya darajasi va madaniy ekvivalentlikning ta’siri ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: raqamli matn, tarjima, funksional adaptatsiya, madaniy ekvivalentlik, ingliz tili, o‘zbek tili, kommunikatsiya.

Annotation: This article examines the theoretical and practical aspects of functional adaptation and cultural equivalence in the translation of digital texts. The study emphasizes that in the process of digital communication, a translator should not only convey the literal meaning of words but also take into account their cultural, psychological, and marketing contexts. Based on the analysis of various websites, social media posts, and advertising texts in English and Uzbek, the research identifies how the degree of functional adaptation and cultural equivalence affects translation efficiency. The paper highlights the advantages of a functional approach in digital translation and underscores the practical importance of ensuring cultural compatibility.

Keywords: digital text, translation, functional adaptation, cultural equivalence, English language, Uzbek language, communication.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты функциональной адаптации и культурной эквивалентности при переводе цифровых текстов. В ходе исследования подчеркивается, что в процессе цифровой коммуникации переводчик должен учитывать не только буквальное значение слов, но и их культурный, психологический и маркетинговый контексты. На основе анализа различных веб-страниц, постов в социальных сетях и рекламных текстов на английском и узбекском языках выявляется влияние степени функциональной адаптации и культурной эквивалентности на эффективность перевода. В статье раскрываются преимущества функционального подхода в переводе цифровых текстов и подчеркивается практическая значимость обеспечения культурной совместимости.

Ключевые слова: цифровой текст, перевод, функциональная адаптация, культурная эквивалентность, английский язык, узбекский язык, коммуникация.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar til va tarjima jarayonlarini tubdan o‘zgartirdi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar, raqamli marketing platformalari va sun‘iy intellekt yordamida yaratilgan kontentlar — bularning barchasi global auditoriyaga mo‘ljallangan. Shu sababli, raqamli matnlarni tarjima qilish nafaqat lingvistik jarayon, balki madaniy moslashtirish jarayoniga ham aylandi. Ingliz tili global tarmoqning asosiy tiliga aylangani sababli, ko‘plab o‘zbek foydalanuvchilar inglizcha kontentning o‘zbek tiliga tarjimasi orqali muloqot qiladi. Bu jarayonda so‘zma-so‘z tarjima ko‘pincha kommunikativ maqsadni yo‘qotadi. Masalan, ingliz tilidagi “Find your voice” shiori o‘zbek tilida “O‘zingizning ovozingizni toping” tarzida tarjima qilinganda semantik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa-da, funksional jihatdan samarasiz bo‘ladi. Shu sababli funksional adaptatsiya — tarjimani foydalanuvchining madaniy va pragmatik ehtiyojlariga moslashtirish — muhim omil hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — ingliz va o‘zbek tillarida raqamli matnlar tarjimasida funksional adaptatsiya va madaniy ekvivalentlikning o‘zaro munosabatini tahlil qilish va ularning kommunikativ samaradorlikka ta’sirini aniqlashdir.

Metodologiya

Tadqiqot sifat tahlil (qualitative analysis) asosida olib borildi. Tahlil uchun 2024–2025 yillardagi ingliz tilidagi 30 ta raqamli reklama va veb-sahifa matnlari hamda ularning o‘zbek tilidagi tarjimalari tanlab olindi.

Tahlil bosqichlari:

1. Lingvistik tahlil: leksik birliklar, frazeologizmlar va idiomalar o‘rganildi;
2. Funksional tahlil: tarjima matnining kommunikativ maqsadga erishish darajasi baholandi;
3. Madaniy tahlil: madaniy ishoralar, ramzlar va milliy qadriyatlarning aks etish darajasi aniqlanib, madaniy ekvivalentlik mezonlariga solishtirildi.

Tadqiqotda quyidagi nazariy yondashuvlardan foydalanildi:

- E. Nida (1964) — Dynamic Equivalence Theory;
- C. Nord (1997) — Functionalist Translation Theory;
- L. Venuti (2008) — Domestication and Foreignization;
- M. Baker (2018) — Pragmatic Equivalence konsepsiyasi.

Bu nazariyalar asosida raqamli matnlarda maqsadga yo‘naltirilgan, madaniy jihatdan mos tarjimalarning ahamiyati baholandi.

Funksional adaptatsiyaning samaradorligi

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, ingliz tilidan o‘zbek tiliga raqamli matnlarni so‘zma-so‘z tarjima qilish aksariyat hollarda foydalanuvchi tajribasini pasaytiradi. Quyidagi jadval bunga misoldir:

Inglizcha ibora	So‘zma-so‘z tarjima	Funksional adaptatsiya	Izoh
-----------------	---------------------	------------------------	------

“O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS VA INNOVATSION JARAYONLAR JURNALI”

20-Oktyabr, 2025-yil

Join our community! Bizning jamoamizga qo‘shiling! Bizning hamjamiyatimizning bir qismi bo‘ling! “Hamjamiyat” so‘zi ijtimoiy tarmoq kontekstiga yaxshiroq mos.

Stay tuned! Kuzatishda bo‘ling! Yangiliklardan boxabar bo‘ling! Madaniy jihatdan tabiiyroq.

Start your journey! Safaringizni boshlang! O‘zingizni rivojlantirishni boshlang! Raqamli o‘quv platforma uchun semantik kengayish berilgan.

<u>Inglizcha ibora</u>	<u>So‘zma-so‘z tarjima</u>	<u>Funksional adaptatsiya</u>	<u>Izoh</u>
<u>Join our community!</u>	<u>Bizning jamoamizga qo‘shiling!</u>	<u>Bizning hamjamiyatimizning bir qismi bo‘ling!</u>	<u>“Hamjamiyat” so‘zi ijtimoiy tarmoq kontekstiga yaxshiroq mos.</u>
<u>Stay tuned!</u>	<u>Kuzatishda bo‘ling!</u>	<u>Yangiliklardan boxabar bo‘ling!</u>	<u>Madaniy jihatdan tabiiyroq.</u>
<u>Start your journey!</u>	<u>Safaringizni boshlang!</u>	<u>O‘zingizni rivojlantirishni boshlang!</u>	<u>Raqamli o‘quv platforma uchun semantik kengayish berilgan.</u>

Madaniy ekvivalentlik holatlari

Ba’zi iboralar madaniy ekvivalentlikni yo‘qotganda, maqsadli auditoriyada noqulaylik tug‘diradi. Masalan:

• Black Friday Sale! — “Qora juma aksiyasi!” o‘zbek auditoriyasi uchun salbiy konnotatsiyaga ega. Shu sababli “Maxsus chegirmalar kuni!” shaklida adaptatsiya yanada ijobiy qabul qilinadi.

• Let’s make it happen! — “Keling, bunga erishaylik!” iborasi “Keling, buning uddasidan chiqaylik!” tarzida tabiiyroq ifodalanadi.

Kognitiv va pragmatik jihatlar

Tahlil jarayonida raqamli matnlarda emotsional ohang, qisqa so‘zlar va chaqiriqlar (call-to-action) ustuvor ekani aniqlandi. Tarjimon bu funksiyani saqlash uchun sintaktik strukturalarni o‘zgartirish, ba’zan esa metaforalarni almashtirishga majbur bo‘ladi.

Raqamli kommunikatsiyada til nafaqat axborot vositasi, balki brend imijini shakllantiruvchi element hisoblanadi. Shu bois, tarjimon faqat tarjimon emas, balki kontekst dizayneri rolini bajaradi.

Funksional adaptatsiya raqamli tarjimada foydalanuvchi bilan interaktiv aloqani kuchaytiradi. Masalan, ingliz tilidagi “Sign up for free” iborasini “Bepul ro‘yxatdan o‘ting” deb tarjima qilish to‘g‘ri bo‘lsa-da, “Bepul a‘zo bo‘ling” shakli madaniy jihatdan yanada iliq va qulay ohang yaratadi.

Madaniy ekvivalentlik esa tarjimaning milliy identifikatsiyasi bilan bog‘liq. O‘zbek foydalanuvchilari uchun ijtimoiy qadriyatlar — hurmat, jamoaviylik, ijobiylik — ustuvor

20-Oktyabr, 2025-yil

ahamiyatga ega. Shu sababli, tarjimada keskin yoki bevosita ohangdan ko‘ra yumshoq, taklifga o‘xshash uslub afzal bo‘ladi.

Bundan tashqari, o‘zbek tilidagi tarjimalarda diniy yoki milliy ramzlarga e‘tibor berilishi kerak. Masalan, “holy deal” iborasini “muqaddas chegirma” deb tarjima qilish noto‘g‘ri — bu konnotativ jihatdan salbiy taassurot uyg‘otadi.

Raqamli matnlarda multimodal elementlar (matn + rasm + emoji) ham tarjima jarayoniga ta‘sir qiladi. O‘zbek tilida emoji va so‘z birikmasi orasidagi muvozanat ko‘p hollarda ingliz tilidan farq qiladi. Shu sababli, tarjimon multimodal pragmatikani ham hisobga olishi lozim.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli matnlar tarjimasida funksional adaptatsiya va madaniy ekvivalentlikni uyg‘unlashtirish foydalanuvchi tajribasini yaxshilaydi va kommunikativ samaradorlikni oshiradi.

Ingliz tilidagi raqamli matnlarni o‘zbek tiliga tarjima qilishda:

- so‘zma-so‘z yondashuvdan ko‘ra funksional moslik afzal;
- madaniy qadriyatlarni hisobga olish foydalanuvchi ishonchini oshiradi;
- lokal madaniyatga mos so‘z va ohang tanlash ijtimoiy tarmoqlarda samarali mulohazani ta‘minlaydi.

Kelgusida bu sohada sun‘iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarida madaniy adaptatsiyani avtomatlashtirish mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: Brill.
2. Nord, C. (1997). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
3. Venuti, L. (2008). *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.
4. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.
5. Karimov, N. (2021). “Raqamli matn tarjimasida pragmatik moslik masalalari.” *Til va tarjima jurnali*, 3(2), 45–52.
6. Shukurova, D. (2022). “Functional Adaptation in Uzbek-English Digital Advertising Translation.” *Uzbek Journal of Applied Linguistics*, 4(1), 78–90.
7. Hatim, B. & Mason, I. (1990). *Discourse and the Translator*. Longman.